

References

1. Andrijeva I. Moda kraj'n socializmu / I. Andrijeva // Krasa i moda. – 1986. – Osin'. – S.2–3, 6–7.
2. Bartlett Dzh. Fashion East: prizrak, brodivshij po Vostochnoj Evrope / Dzh. Bartlett. – M.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2011. – 360 s.
3. Bezvershuk Zh. A. Potrebnosti, vkusy, moda / Zh. A. Bezvershuk. – K., 1987. – 120 s.
4. Braverman A. Moda glazami jekonomista / A. Braverman // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №10. – S.12–13.
5. Golybina A. G. Vkus i moda / A. G. Golybina. – M., 1974. – 159 s.
6. Golybina A. G. Iskusstvo odevat'sja / A. G. Golybina. – Leningrad: Lenizdat, 1959. – 248 s.
7. Demidenko Ju. Narodnaja moda v SSSR / Ju. Demidenko // Teorija mody. – 2007. – №3. – S.33–53.
8. Derzhavnyj arhiv mista Kyjeva (DAK). – F.R–1219. – Op.1. – Spr.111.
9. Diskussija o mode i stile // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №1. – S.27.
10. Zaharova L. V. Kazhdoj sovetsoj zhenzhine – plat'e ot Diora! (francuzskoe vlijanie v sovetsoj mode 1950–1960-h godov) / L. V. Zaharova // Social'naja istorija. – M., 2005. – S.339–366.
11. Zaharova L. Sovetskaja moda 1950–1960-h godov: politika, jekonomika, povsednevnost' / L. V. Zaharova // Teorija mody. – 2007. – №3. – S.55–80.
12. Zhukov N. Vospitanie vkusa. Zametki hudozhnika / N. Zhukov // Novyj mir. – 1954. – №10. – S.159–179.
13. Zhuravlev S. V. Vlast' mody i Sovetskaja vlast': istorija protivostojanija / S. V. Zhuravlev, Ju. Gronov // Istorik i hudozhnik. – 2000. – №1. – S.133–147; №3. – S.100–113; №4. – S.106–116.
14. Zhuravlev S., Gronov Ju. Moda po planu: istorija mody i modelirovanija odezhdy v SSSR, 1917–1991 / S. V. Zhuravlev, Ju. Gronov. – M.: IRI RAN, 2013. – 496 s.
15. Lebina N. Muzhchina i zhenzhina: telo, moda, kul'tura. SSSR – ottepel' / N. Lebina. – M.: Novoe literaturnoe obozrenie, 2014. – 208 s.
16. Maca I. Pogonja za modoj vredit iskusstvu / I. Maca // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №4. – S.27–28.
17. Mercalova M. Chto chereschur, to ploho / M. Mercalova // Rabotnica. – 1964. – №11. – S.30.
18. Moda: za i protiv. Sbornik statej / Obshh. red. i sost. V. I. Tolstyh. – M., 1973. – 288 s.
19. Moda–1973 // Krasa i moda. – 1973. – Vesna. – S.6–7.
20. Moda socialisticheskikh stran // Moda stran socializma. – 1973. – S.2–3.
21. Okunev I. Kak odevajutsja sovetskie zhenzhiny / I. Okunev // Sovetskaja zhenzhina. – 1956. – №4. – S.46.
22. Orlova L. V. My i moda / L. V. Orlova. – M., 1982. – 64 s.
23. Rossijskij gosudarstvennyj arhiv jekonomiki (RGAJe). – F.523. – Op.1. – D.111.
24. RGAJe. – F. 523. – Op.1. – D.192.
25. Rumjanceva N. Moda kraj'n socializmu / N. Rumjanceva // Krasa i moda. – Zbirnyk. – 1987. – S.2–6.
26. Rusanova O. B. Razdum'ja o krasote i vkuse / O. B. Rusanova. – M., 1961. – 168 s.
27. Sovetskoe modelirovanie i promyshlennost' – dlja naroda // Zhurnal mod. – 1977. – №3. – S.2–3.
28. Solov'eva E. Forum mody / E. Solov'eva // Moda stran socializma. – 1964. – S.2–3.
29. Strizhenova T. Sovetskij kostjum za 50 let. Chast' II. / T. Strizhenova, S. Temerin // Zhurnal mod. – 1967/68 – №4. – S.1 (prilozhenie).
30. Tkanko Z. Moda v Ukrai'ni XX stolittja / Z. Tkanko. – L'viv: ARTOS, 2015. – 236 s.
31. Turchanovskaja L. Molodoy i sportivnyj stil' nashej odezhdy / L. Turchanovskaja // Moda stran socializma. – 1965. – S.2–3.
32. Uiddis Je. Kostjum, predopredelennyj rol'ju / Je. Uiddis // Teorija mody. – 2007. – №3. – S.163–187.
33. Central'nyj derzhavnyj kinofotofonoarhiv Ukrai'ny imeni G. S. Pshenychnogo (CDKFFA). – Od. obl. 2534. – Kinozhurnal «Radjans'ka Ukrai'na», veresen' 1962.
34. Chekalov A. Cherez modu formiruetsja stil' / A. Chekalov // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №3. – S.13–17.
35. Shragin B. Moda ili stil'? / B. Shragin // Dekorativnoe iskusstvo SSSR. – 1963. – №1. – S.29–31.
36. Jakub Je. O novom sovetskom kostjume / Je. Jakub // Rabotnica. – 1936. – №1. – S.18–19.

37. Gronov J. Fashion meets socialism: Fashion industry in the Soviet Union after the Second World War / J. Gronov, S. Zhuravlev. – Helsinki, 2016. – 306 p.

38. Zakharova L. Soviet fashion in the 1950s–1960s. Regimentation, Western influences, and consumption / L. Zakharova // The Thaw. Soviet Society and Culture during the 1950s and 1960s. – Toronto: University of Toronto Press, 2013. – P.402–435.

Korniienko O. V., Ph.D. student, V. N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine, Kharkiv), olkorniienko@gmail.com

Raising taste: the discourse on fashion in soviet society

The article deals with the discourse on fashion in the Soviet Union. The characteristic features of the stages of the Soviet fashion concept formation, its spread and influence are shown. The importance of the USSR cooperation with the socialist countries in the framework of the Council for Mutual Economic Assistance and the creation of an alternative Socialist fashion that acted as a counterweight to Western fashion are revealed. The conclusion is made that the official fashion took into account not only an ideological component but also relied, although in part, on the opinion of ordinary citizens. It was during the discussion that the final vision of fashion and its place in Soviet society was formed.

Keywords: Soviet fashion, Western fashion, socialist fashion, taste, the Council for Mutual Economic Assistance.

* * *

УДК 636.5.082/085:001:477

Мельник В. В.,

кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри технологій у птахівництві, свинарстві та вівчарстві, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), MelnikVika0204@gmail.com

**Науково–організаційні засади
розвитку індиківництва в Українській РСР
у другій половині ХХ століття**

Автор в історичній ретроспективі розглянув розвиток індиківництва в Українській РСР у період з 1951 до 1990 рр. Встановлено, що розведення індиків у 50-х роках було зосереджено переважно у колгоспах і радгоспах, а після переведення птахівництва на промислову основу – у господарствах системи Птахопрому, і найпотужнішим господарством з виробництва м'яса індиків не лише в УРСР, а й у СРСР загалом була Старинська птахофабрика, Київської області. Розкрито основні особливості наукового забезпечення індиківництва, наведено виробничі та економічні показники діяльності господарств з розведення індиків в Українській РСР та деяких країнах. Висвітлено основні чинники, що стримували розвиток індиківництва в УРСР.

Ключові слова: індиківництво, індик, колгосп, радгосп, птахофабрика, годівля, утримання, розведення, порода, крос.

Індиківництво є тією підгалуззю птахівництва, яка дозволяє вирішувати проблему забезпечення м'ясом птиці населення у багатьох державах світу. Проте на сучасному етапі розвитку птахівництва в Україні частка індичатини у загальному виробництві м'яса птиці незначна. До того ж, нині постає проблема не лише збільшення виробництва м'яса птиці, а й розширення асортименту продукції та виробництва органічної продукції, яку можна одержати від птиці за її утримання в умовах, наближених до природних, тобто екстенсивним методом. У другій половині ХХ століття в Україні індиківництво розвивалось при застосуванні екстенсивних методів, а тому аналіз в історичній ретроспективі наукових і організаційних засад розвитку цієї галузі сприятиме розробці технологічних прийомів виробництва м'яса індиків як органічної продукції.

У спеціальній літературі є інформація про результати виробничої діяльності господарств щодо розведення

індиків, наукові розробки з питань утримання, годівлі цієї птиці, її відтворення тощо [3, с. 32–33; 15, с. 30–34; 17, с. 22–23; 18, с. 5–17; 27, с. 20–22]. Однак, в українській історіографії індиківництво не було об'єктом окремого вивчення, до того ж, на даний час ми можемо проаналізувати розвиток цієї галузі в Українській РСР у заломленні сучасних поглядів і нинішнього стану соціально–економічних і політичних умов в Україні. В наукових узагальнюючих працях, які певною мірою характеризують становлення і розвиток наукового забезпечення галузі птахівництва в СРСР зустрічаються окремі згадки щодо індиківництва [29, с. 476, 487, 490].

У зв'язку з цим, метою нашої роботи було дослідити науково–організаційні засади розвитку індиківництва в Українській РСР у 1951–1990 рр. Методологія дослідницького пошуку ґрунтується на застосуванні системно–історичного підходу. Використовувалися загальнонаукові, міждисциплінарні, історичні (проблемно–хронологічний, порівняльно–історичний) методи дослідження. Дослідницька концепція передбачала залучення загальних методів наукового пізнання, таких як аналіз і синтез, індукція та дедукція, узагальнення. Широко застосовувалися методи джерелознавчого аналізу.

Вивчаючи розвиток індиківництва в УРСР у другій половині ХХ столітті, слід зазначити, що у 50–х роках індиків утримували переважно на фермах колгоспів і радгоспів та у господарствах населення. Поширенню індиківництва значно сприяла робота інкубаторно–птаховницьких станцій (ІПС). Так, розведення індиків у районі діяльності Ждановської ІПС Сталінської області розпочалося із завезення 550 чистопородних індиченят із дослідного господарства «Борки», які були передані колгоспам «Шлях Ілліча» та імені Калініна. Як свідчать літературні джерела, в 1951 році вже були створені племінні ферми з розведення індиків у колгоспах імені М. Горького, імені Леніна, імені Хрущова, імені Кірова та імені Молотова [9, с. 14].

У 1952 році на Переяслав–Хмельницькій ІПС було виведено 37,9 тис. індиченят при 76,3% виводу [13, с. 14]. Утримували дорослих індиків на вигулах і пасовищах і годували вологими мішанками. При цьому спеціалізованих колгоспів і радгоспів з розведення індиків не було: крім індиків утримували й іншу птицю, передусім курей. Так, наприклад, у 1952 році на птахофермі колгоспу імені Сталіна Христинівського району було 500 індиків і більше 2500 голів курей [28, с. 11].

У Житомирській області Бердичівського району у 1954 році у колгоспах «Новий шлях» і «Шлях комунізму» було вирощено ремонтних індиченят у клітках до 24–добового віку, а надалі їх утримували з використанням вигулів. При цьому у колгоспі «Шлях комунізму» індиченят з 10–ї доби щоденно випускали на вигули, а потім знову розміщували у клітках і за такого методу жива маса молодняку була вищою ніж при постійному вирощуванні у клітках до 24–добового віку [7, с. 42].

Повсюдно поширювали досвід роботи кращих птахоферм з розведення індиків. Так, у 1954 році у кількості 5000 примірників було видано плакат «Передовая индейководческая ферма» (автор Терехова Л.), на якому стисло висвітлено досвід діяльності одного з колгоспів Ставропольського краю. Це відповідало вказівкам ЦК

ВКП (б) «... видати серію плакатів про досягнення колгоспів, радгоспів, МТС, передовиків і новаторів сільськогосподарського виробництва, які б відображали методи одержання ними високих показників у веденні сільського господарства...» [23, с. 318].

Делегація вчених із СРСР побувала на одній з потужних ферм з розведення індиків у Шотландії (братів Вілсон), де вели племінну роботу і щорічно продавали до 100 тис. добових індиченят. До двохмісячного віку індиченят на фермі утримували в клітках, а потім на вигулах. Племінних дорослих індиків годували тільки сухими сумішами і зерном, вологих мішанок не давали. Індиків які вирощують на м'ясо, з 10–тижневого віку і до забою (6–місяців) утримують на спеціальних верандах і годують сухими сумішами [24, с. 46].

Ознайомившись з умовами утримання птиці за кордоном вчені перевіряли ефективність цих методів в умовах колгоспів і радгоспів країни і за позитивних результатів впроваджували далі у практику птахівництва в СРСР. Як свідчать архівні документи, існувала спеціальна установа «Государственное Бюро Иностранной Техники–экономической Информации состоящ. в ведении Наркомснаба СССР», у листі якої (від 10 квітня 1931 року) до обласних крайових земельних відділів республік зазначалось: «...очевидна необходимость в максимальной степени использовать иностранный опыт и технико–экономические достижения передовых капиталистических стран. Между тем, несмотря на ряд партийных и правительственных директив о максимальном использовании опыта иностранных государств, так как только этим путем мы можем в кратчайший срок догнать и перегнать передовые капиталистические страны, – к иностранной информации, характеризующей новейшие достижения в указанных областях сельского хозяйства прибегают лишь отдельные организации» [30, арк. 26].

Повертаючись до досліджуваного періоду, слід відмітити, що на початку 50–х років в Українській РСР вже почала спеціалізуватись на індиківництві Старинська птахофабрика, яка у другій половині ХХ століття була найпотужнішим господарством з виробництва м'яса індиків не лише в УРСР, а й у СРСР загалом. Так, у 1953 році кількість дорослих індиків на цій птахофабриці становила тисячу голів, а в 1958 році – вже п'ять тисяч [14, с. 21]. Досвід роботи цього господарства був важливим для розвитку індиківництва в Україні, адже якщо у 1957 році тривалість продуктивного періоду маточного поголів'я становила 6 місяців, то у 1962–у – 8. Після закінчення племінного сезону усе племінне стадо переводили на табірно–польове утримання. Птицю годували вологими мішанками, багатими на білок, а після линьки їх відгодовували і забивали. Таким чином маточне стадо утримували у господарстві загалом 10 місяців [17, с. 22–23]. Парування індиків було природним. При цьому з січня самців утримували окремо від самок і щодня з 16–ї години до 9–ї ранку їх пускали до самок.

Слід зауважити, що у 50–х роках вченими Української дослідної станції птахівництва не приділяли належної уваги розвитку індиківництва. Про це свідчить доповідь голови колгоспу імені Горького Приморського району Сталінської області Цибулька на сесії Української академії сільськогосподарських наук (проходила 3–6 червня 1957 року), який розповів про

досвід вирощування індиків і критикував Українську дослідну станцію птахівництва за відсутність наукової роботи у даному напрямі [19, с. 44]. На цій сесії було прийнято рішення повсюдно рекомендувати вигульно-пасовищне утримання індиків. Це було пов'язано ще й незадовільною кормовою базою у республіці: «Рік у рік не виконуються плани по виробництву комбікормів, риб'ячого і м'ясо-кісткового борошна для потреб тваринництва, особливо птахівництва» [12, с. 30].

У 60-х роках в УРСР спостерігається тенденція до зменшення поголів'я індиків у колгоспах та збільшення у радгоспах при майже незмінній загальній кількості птиці даного виду. Так, якщо у 1960 році у колгоспах України налічували 150 тис. голів індиків, а у радгоспах 21 тис., то у 1965 році поголів'я у радгоспах збільшилось майже у 3,5 рази (до 72 тис.) і в 1969 році кількість індиків у колгоспах і радгоспах становила відповідно 95 і 86 тис. голів [25, с. 8].

Хоча вже у 60-х роках Старинська птахофабрика вважалась одним із найкращих господарств, все ж таки ведення індиківництва здійснювалось за екстенсивної системи, а тому показники були набагато гіршими, ніж у інших державах, де застосовували інтенсивну систему при виробництві продукції індиківництва. Так, наприклад, якщо на фермах США індиків на м'ясо вирощували до 16-тижневого віку, то на Старинській птахофабриці – до 24–26-тижневого. І в цьому віці жива маса птиці становила у середньому 5,6 кг, у США – 9,0, а у спеціалізованому господарстві Мак-Кідді (Канада) – 10 кг, за витрат корму на кг живої маси, відповідно, 7,0 та 4,5 і 3,5–4,1 кормових одиниць [4, с. 43–46].

Українські вчені у цей період надавали науково-практичні поради господарствам стосовно розвитку індиківництва та в тому числі і щодо інкубування індичих яєць у різних інкубаторах. Так, А. У. Биховець [5, с. 26–28] підкреслював, що в інкубатор «Рекорд–39» слід поетапно закладати шість партій яєць індиків з інтервалом у чотири доби, оскільки в ньому лише 8-кратний обмін повітря за годину, а інкубатор «Універсал–45» можна завантажувати повністю одночасно, адже вентиляція у цьому агрегаті потужніша – 28-кратний повітрообмін за годину. За використання даних інкубаторів в умовах Старинської птахофабрики у 1962 році було одержано вивід індиченят на рівні 75%.

У листопаді 1974 року в Чехословаччині відбулась нарада спеціалістів держав – членів Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ), які займались індиківництвом. У роботі наради взяли участь делегації Болгарії, Угорщини, НДР, Польщі, Чехословаччини і СРСР. На нараді представники соціалістичних держав проаналізували виробництво м'яса індиків у капіталістичних державах. Було наведено дані, які свідчили, що у всіх державах світу щорічно вирощували 350 млн. індиків, у тому числі у США – 120 млн., Канаді – 20 млн., у Південній Америці – 15 млн., в Африці – 20 млн., в Англії – 20 млн. голів [8, с. 40]. Отже, взірцем у виробництві м'яса індиків для соціалістичних держав залишались, передусім, Сполучні Штати Америки. На нараді було прийнято рішення об'єднати зусилля держав РЕВ для ефективнішого використання генофонду індиків в умовах промислового індиківництва, а науково-дослідну роботу спрямувати на створення спеціалізованих ліній і гібридів, пристосованих до кліткового утримання.

У зв'язку зі збільшенням чисельності індиків важкого типу і впровадженням кліткового способу утримання дорослого поголів'я основним методом відтворення птиці цього виду стало штучне осіменіння, а тому в Українському науково-дослідному інституті птахівництва В. Бесулін та І. Реут [3, с. 32–33] з 1971 року вивчали вплив методів утримання індиків та індичок на їхні відтворювальні якості. Як свідчать результати експериментальних досліджень, за кліткового утримання порівняно з підлоговим заплідненість яєць індичок була дещо вищою. Однак у самців при утриманні у клітках були великі намуляни (намини) на пальцях ніг, проте за показниками спермопродукції суттєвих відмінностей між групами не встановлено.

Аналізуючи наукові засади розвитку індиківництва, слід зауважити, що будь-які дослідження вчені наукових установ повинні були спрямовувати на вирішення наявних проблем тими шляхами, які зазначались у постановах і рішеннях з'їздів, пленумів ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР та союзних республік. Так, у середині 70-х років завідувач сільськогосподарським відділом ЦК Компартії України Коваленко наголошував, що у збільшенні виробництва м'яса в Українській РСР велике значення має м'ясне птахівництво, особливо бройлерне, адже, наприклад, у 1976 році 38% м'яса птиці припадало на його виробництво на птахофабриках і фермах яєчного напрямку спеціалізації [10, с. 7–9]. Це свідчить про недостатню увагу уряду щодо розвитку індиківництва, хоча про розведення індиків теж згадують: «...вести в действие максимальное количество племенных хозяйств, особенно репродукторов второго порядка, существенно увеличит численность родительских стад для получения уже в будущем году значительно большего количества бройлерного молодняка, а также утят, гусят и индюшат» [26, с. 6]. Для збільшення поголів'я індиків уже у 1977 році планувалось увести в роботу Гологурівський племзавод і Верхньодніпровський репродуктор [10, с. 8]. І в 80-х роках у Державному племінному птахівничому заводі (ДППЗ) «Гологурівський» Київської області було 10 тис. голів індиків кросу «112» і для поліпшення якісних показників продуктивності птиці було завезено крос «Хідон» [20, с. 20]. Однак для розвитку індиківництва однієї племінної бази (хоча і вона була незадовільною) та спеціалізованих господарств і ферм недостатньо, необхідно мати комбікорми, щоб забезпечити повноцінну годівлю птиці.

Слід зазначити, що індиківництво в Українській РСР порівняно з іншими республіками СРСР було добре розвинуте. Так, серед шести господарств Птахопрому СРСР, які за виробничо-економічними показниками по індиківництву у 1983 році визнані передовими, були Гуляйпольська птахофабрика Запорізької області і Старинська птахофабрика Київської області. Старинська птахофабрика була найпотужнішою на лише в Українській РСР, а й у СРСР. У 1983 році цим підприємством було здано молодняку на м'ясо у кількості 545 тис. голів середньою живою масою 5565 г. Однак термін вирощування індиків був найдовшим і становив 205 діб (на Гуляйпольській птахофабриці молодняк здавали на забій у 120 діб середньою живою масою 4200 г), а відповідно і високі затрати на 100 кг приросту живої маси – 716 корм. од. [21, с. 9].

Важливою складовою науково–організаційних засад розвитку індиківництва в УРСР і СРСР загалом виявився галузевий стандарт «Производство мяса индеек. Технологический процесс выращивания индюшат на подстилке. Основные параметры» (ОСТ 46 136–83), розроблений у Всесоюзному науково–дослідному і технологічному інституті птахівництва (ВНДТИП) на основі результатів наукових досліджень, досвіду роботи господарств з розведення індиків у СРСР і за кордоном, а також пропозицій зацікавлених організацій та уведений в дію з 1 січня 1984 року терміном на 5 років [1, с. 26–27]. Цей стандарт встановлював єдині зоотехнічні і технологічні параметри за умов вирощування індиченят на м'ясо у спеціалізованих господарствах.

У СРСР продовжували вивчати досвід розвитку індиківництва у світі. Особливо радянських вчених приваблювало індиківництво у капіталістичних державах, де ця підгалузь птахівництва була добре розвинена. Так, у січні 1984 року делегація Міністерства сільського господарства СРСР ознайомилась з роботою низки провідних фірм і компаній Великобританії, які займались індиківництвом, адже у 1983 році у цій державі було вироблено 130 тис. т індичатини, що становило більше 17% усього виробництва м'яса птиці [16, с. 32–34]. Члени делегації звернули увагу на те, що спосіб утримання індиків у Великобританії – на глибокій підстилці, де в якості підстилкового матеріалу використовували солому та стружку і з добового до 25–56–тижневого віку молодняк знаходився в зоні вирощування, а потім його переводили в зону утримання дорослої птиці.

Слід відмітити, що племінне індиківництво Великобританії і у XXI столітті посідає одне із провідних місць у світі і постачає свою продукцію у різні держави, які займаються виробництвом м'яса індиків, в тому числі, і в Україні.

З вересня 1986 року було введено в дію (також терміном на 5 років) галузевий стандарт «Производство мяса индеек. Технологический процесс выращивания ремонтного молодняка селекционного, прародительского и родительского стада индеек. Основные параметры (ОСТ 46 189–85), який розробили співробітники ВНДТИП, Українського науково–дослідного інституту птахівництва та Північнокавказької зональної дослідної станції птахівництва, використовуючи результати наукових досліджень та досвід роботи господарств з розведення індиків у СРСР і за кордоном, а також пропозицій зацікавлених організацій [2, с. 27].

Про зменшення частки індичатини у структурі виробництва м'яса птиці в СРСР загалом наприкінці 80–х років зазначають спеціалісти Північно–Кавказької зональної дослідної станції птахівництва. Вони вказують на певні проблеми: збільшення щільності посадки індиків при утриманні на глибокій підстилці, що зумовлює погіршення санітарних умов і, як наслідок, призводить до підвищеної смертності поголів'я та зниження продуктивності, є недоліки і кліткового утримання індиків. А тому вчені пропонували поєднувати утримання індиків батьківського стада на сітчастій підлозі і на глибокій підстилці [15, с. 23–25].

У 80–х роках ХХ століття в Українській СРСР розведенням індиків займався Державний племінний птахівничий завод (ДППЗ) «Головурівський» Київської області. У цей період у племзаводі було 10 тис.

голів індиків кросу «112» і для поліпшення якісних показників продуктивності птиці було завезено крос «Хідон» [20, с. 20]. У 1982 році з використанням даних ДППЗ «Головурівський» були розроблені тимчасові рекомендації щодо використання індиків кросу «112» [6, с. 1–24].

Наприкінці 80–х років виробництво м'яса індиків було зосереджено у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Одеській і Харківській областях і, переважно, у господарствах системи Птахопрому. У 1990 році в Українській СРСР було вироблено 12 тис. т м'яса індиків у живій масі, у тому числі у господарствах громадського сектору більше 9,2 тис. т і в загальному виробництві м'яса індичатина становила лише 2% [11, с. 2]. У 1988 році вченими Українського науково–дослідного інституту птахівництва були видані методичні рекомендації по інтенсифікації виробництва м'яса індиків. У даному практичному посібнику вчені надали характеристику поширеному на той час кросу «Хідон», завезеному із Нідерландів, та кросу «Х–56», створеному в Українському науково–дослідному інституті птахівництва на основі білих широкогрудих індиків двох популяцій, завезених із–за кордону з прилиттям крові білих московських [18, с. 4].

Високих показників з виробництва м'яса індиків досягли і на Токарівській птахофабриці Харківської області. Від індиківництва господарство одержувало близько 1 млн. крб. прибутку на рік [11, с. 2]. Проте Старинська птахофабрика Київської області залишилась лідером у виробництві м'яса індиків в Українській РСР і в 1990 році. При цьому термін вирощування індиків скоротився до 136 днів, а витрати корму на 100 кг приросту живої маси – до 453 корм. од. Однак потужності підприємства збільшились – було здано молодняку на м'ясо 613,7 тис. голів середньою живою масою 5049 г. [22, с. 3].

Таким чином, у другій половині ХХ століття індиківництво в УРСР не набуло потужного розвитку. Основними чинниками, що гальмували розвиток цієї підгалузі птахівництва були дефіцит племінної продукції, незадовільна кормова база, нестача технологічного обладнання. До того ж залишались «... низкими цены как на племенную продукцию, так и на мясо индеек, что не может обеспечить достаточного уровня рентабельности индейководческих хозяйств» [11, с. 3].

Висновки. Індиківництво в Українській РСР у період 1951–1990 рр. загалом розвивалось повільно і у 50–х роках було зосереджено переважно у колгоспах і радгоспах, а найпотужнішим господарством з виробництва м'яса індиків у другій половині ХХ століття не лише в УРСР, а й у СРСР була Старинська птахофабрика. Виробництво продукції відбувалось у господарствах різних форм господарювання як за екстенсивної, так і інтенсивної систем утримання індиків. Вчені детально вивчали досвід розвитку індиківництва, передусім у капіталістичних державах, і поширювали його шляхом впровадження у практику виробництва у господарствах Української РСР. Наукові розробки вчених у цей період були спрямовані на створення нових кросів, способів утримання і годівлі дорослих індиків та молодняку при вирощуванні на м'ясо.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні науково–організаційних засад розвитку

бройлерного виробництва радянського періоду в Українській РСР другої половини ХХ століття, у комплексній оцінці персоніфікованого внеску українських учених у розроблення його окремих теоретичних і методологічних положень.

Список використаних джерел

1. Алексеев Ф., Лукашенко В. Новый отраслевой стандарт // Птицеводство. – 1984. – №10. – С. 26–27.
2. Алексеев Ф., Филоненко Ф. Отраслевой стандарт на технологию выращивания ремонтного молодняка индек // Птицеводство. – 1986. – №9. – С.27–28.
3. Бесулин В., Реут И. Осемениение индек при клеточном содержании // Птицеводство. – 1977. – №2. – С.32–33.
4. Богданов М. Н. Вести индейководство современными методами // Птицеводство. – 1963. – №7. – С.43–46.
5. Быховец А. У. Инкубация яиц индек // Птицеводство. – 1963. – №11. – С.26–28.
6. Временные рекомендации по использованию индек кросса №112 / сост. Колесникова Г. Н., Маценко Н. В., Канарейкин Н. А. – Киев, 1982. – 24 с.
7. Ефман. Клеточное выращивание индюшат в колхозах // Птицеводство. – 1955. – №3. – С.42.
8. Ключковский А., Столляр Т., Филоненко В. Индейководство в странах СЭВ // Птицеводство. – 1975. – №7. – С.40–42.
9. Ковалевский И. А. Ждановская ИПС, Сталинской области // Птицеводство. – 1953. – №5. – С.11–14.
10. Коваленко А. Развитие мясного птицеводства на Украине // Птицеводство. – 1977. – №8. – С.7–9.
11. Колесникова Г. Индейководство Украины // Птицеводство. – 1991. – №4. – С.2–12.
12. Комуністична партія Радянського Союзу в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК (1898–1971). Пер. з 8-го рос. вид. / за заг. ред. Федосеева П. М., Черненко К. У. – Київ: Політвидав України, 1978. – Т.7. 1955–1959. 1981. – 535 с.
13. Коцемба П. Т. Район высокопродуктивного индейководства // Птицеводство. 1953. – №6. – С.14–16.
14. Литвинец Г. М. Старинская птицефабрика – специализированное индейководческое хозяйство // Птицеводство. – 1962. – №3. – С.21–23.
15. Магомедов Ш., Гафуров У., Борисихин А. Содержание индек на сетчатых полах // Птицеводство. – 1990. – №2. – С.23–25.
16. Мальгин А., Гордеева Т., Шевченко А. Индейководство Великобритании // Птицеводство. – 1984. – №10. – С.32–34.
17. Марченко П. И. Работа с маточным стадом // Птицеводство. – 1963. – №11. – С.22–23.
18. Методические рекомендации по интенсификации производства мяса индек (практическое руководство) / под ред. Дюнова Э. А., Колесниковой Г. Н. – Харьков, 1988. – 20 с.
19. На сессии отделения животноводства Украинской Академии сельскохозяйственных наук // Птицеводство. – 1957. – №8. – С.44–45.
20. Пилипчук Р., Маценко И. Что дают производству плевзаводы Украины // Птицеводство. – 1984. – №10. – С.19–20.
21. Производственно–экономические показатели передовых хозяйств Птицепрома ССР за 1983 год // Птицеводство. – 1984. – №9. – С.8–9.
22. Производственно–экономические показатели птицеводческих предприятий за 1990 год // Птицеводство. – 1991. – №6. – С.2–4.
23. Постановка ЦК ВКП(б) про постановку справи пропаганди і впровадження досягнень науки і передового досвіду в сільському господарстві від 19 червня 1950 р. Комуністична партія Радянського Союзу в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. 1989–1971. – К.: Політвидав України, 1980. – Т.6. (1941–1956 рр.). – С. 307–321.
24. Приколотина К. Т. Выращивание цыплят и содержание птицы на фермах Англии и Шотландии // Птицеводство. – 1955. – №7. – С.37–46.
25. Радченко Г. Х., Гринжевский Н. В. Производство яиц на специализированных фермах колхозов Украины. – Киев, 1970. – 66 с.
26. Руденко Н. Ускоренно развивать индустрию мясного птицеводства // Птицеводство. – 1977. – №8. – С.2–6.
27. Сорока М. Ф., Майстренко Л. И., Руденко Е. А. Особенности размножения индек // Птицеводство. – 1963. – №11. – С.20–22.

28. Фесечко В. Н. Хорошая птицеферма // Птицеводство. – 1953. – №6. – С.11–12.

29. Фисинин В. И. История птицеводства российского. – М.: Хлебопродинформ, 2016. – Т.2. – 348 с.

30. ЦДАВО. – Ф. Р-27. – Оп.10. – Спр.402 (Материалы про будівництво на Україні астрономічної обсерваторії, про діяльність Українського сільськогосподарського товариства, поширення мережі науково–дослідних установ та ін.). – 272 арк.

References

1. Alekseev F., Lukashenko V. Novyj otraslevoj standart // Pтицеводство. – 1984. – №10. – С. 26–27.
2. Alekseev F., Filonenko F. Otrасlevoj standart na tehnologiju vyrashhivaniya remontnogo molodnjaka indek // Pтицеводство. – 1986. – №9. – С.27–28.
3. Besulin V., Reut I. Osemenenie indek pri kletochnom sodержanii // Pтицеводство. – 1977. – №2. – С.32–33.
4. Bogdanov M. N. Vesti indejkovodstvo sovremennymi metodami // Pтицеводство. – 1963. – №7. – С.43–46.
5. Byhovets A. U. Inkubacija jaic indek // Pтицеводство. – 1963. – №11. – С.26–28.
6. Vremennye rekomendacii po ispol'zovaniju indek krossa №112 / sost. Kolesnikova G. N., Macenko N. V., Kanarejkin N. A. – Kiev, 1982. – 24 s.
7. Efman. Kletochnoe vyrashhivanie indjushat v kolhozah // Pтицеводство. – 1955. – №3. – С.42.
8. Kljuchkovskij A., Stolljar T., Filonenko V. Indejkovodstvo v stranah SJeV // Pтицеводство. – 1975. – №7. – С.40–42.
9. Kovalevskij I. A. Zhdanovskaja IPS, Stalinskoy oblasti // Pтицеводство. – 1953. – №5. – С.11–14.
10. Kovalenko A. Razvitiе mjasnogo pтицеводства na Ukraine // Pтицеводство. – 1977. – №8. – С.7–9.
11. Kolesnikova G. Indejkovodstvo Ukrainy // Pтицеводство. – 1991. – №4. – С.2–12.
12. Komunistychna partija Radjans'kogo Sojuzu v rezoljucijah i rishennjah z'їzdiv, konferencij i plenumiv CK (1898–1971). Per. z 8-go ros. vyd. / za zag. red. Fedosjejeva P. M., Chernenka K. U. – Kyi'v: Politydav Ukrai'ny, 1978. – T.7. 1955–1959. 1981. – 535 s.
13. Kocemba P. T. Rajon vysokorazvitogo indejkovodstva // Pтицеводство. 1953. – №6. – С.14–16.
14. Litvinec G. M. Starinskaja pтицеfabrika – specializirovannoe indejkovodcheskoe hozjajstvo // Pтицеводство. – 1962. – №3. – С.21–23.
15. Magomedov Shh., Gafurov U., Borisihin A. Soderzhanie indek na setchatyh polah // Pтицеводство. – 1990. – №2. – С.23–25.
16. Malygin A., Gordeeva T., Shevchenko A. Indejkovodstvo Velikobritanii // Pтицеводство. – 1984. – №10. – С.32–34.
17. Marchenko P. I. Rabota s matochnym stadom // Pтицеводство. – 1963. – №11. – С.22–23.
18. Metodicheskie rekomendacii po intensifikacii proizvodstva mjasa indek (prakticheskoe rukovodstvo) / pod red. Djunova Je. A., Kolesnikovoj G. N. – Har'kov, 1988. – 20 s.
19. Na sessii otdelenija zhivotnovodstva Ukrainskoj Akademii sel'skohozjajstvennyh nauk // Pтицеводство. – 1957. – №8. – С.44–45.
20. Pilipchuk R., Macenko I. Chto dajut proizvodstvu plevzavody Ukrainy // Pтицеводство. – 1984. – №10. – С.19–20.
21. Proizvodstvenno–jekonomicheskie pokazateli peredovyh hozjajstv Pтицепрома SSR za 1983 god // Pтицеводство. – 1984. – №9. – С.8–9.
22. Proizvodstvenno–jekonomicheskie pokazateli pтицеводческих predpriyatij za 1990 god // Pтицеводство. – 1991. – №6. – С.2–4.
23. Postanova CK VKP(b) pro postanovku spravy propagandy i vprovadzhennja dosjagnen' nauky i peredovogo dosvidu v sil's'komu gospodarstvi vid 19 chervnja 1950 r. Komunistychna partija Radjans'kogo Sojuzu v rezoljucijah i rishennjah z'їzdiv, konferencij i plenumiv CK. 1989–1971. – K.: Politydav Ukrai'ny, 1980. – T.6. (1941–1956 rr.). – С. 307–321.
24. Prikolotina K. T. Vyrashhivanie cypljat i sodержanie pтиcy na fermah Anglii i Shotlandii // Pтицеводство. – 1955. – №7. – С.37–46.
25. Radchenko G. H., Grinzhevskij N. V. Proizvodstvo jaic na specializirovannyh fermah kolhozov Ukrainy. – Kiev, 1970. – 66 s.
26. Rudenko N. Uskorenno razvivat' industriju mjasnogo pтицеводства // Pтицеводство. – 1977. – №8. – С.2–6.
27. Soroka M. F., Majstrenko L. I., Rudenko E. A. Osobennosti razmnozhenija indek // Pтицеводство. – 1963. – №11. – С.20–22.

28. Fesechko V. N. Horoshaja pticeferma // Pticevodstvo. – 1953. – №6. – S.11–12.

29. Fisinin V. I. Istorija pticevodstva rossijskogo. – M.: Hlebo-prodinform, 2016. – T.2. – 348 s.

30. CDAVO. – F. R–27. – Op.10. – Spr.402 (Materialy pro budivnyctvo na Ukrai`ni astronomichnoi` observatorii`, pro dijaj`nist` Ukrai`ns`kogo sil`s`kogospodars`kogo tovarystva, poshyrennja merezhi naukovy–doslidnyh ustanov ta in.). – 272 ark.

Melnyk V. V., Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor, Department of Technology in poultry, pig and sheep breeding, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), MelnikVika0204@gmail.com

Scientific–organizational bases of development of turkey farming in Ukrainian SSR in the second half of the 20th century

The author has considered development of turkey breeding in the Ukrainian SSR in the period from 1951 to 1990 in the historical retrospective. It is established that the turkey breeding in the 50s was concentrated mainly in collective and state farms, and after the transfer of poultry farming to an industrial base – in the farms of the Poultry Industry system, and the most powerful farm for the production of turkey meat, not only in the Ukrainian SSR, but also in the USSR as a whole was Starynska poultry farm in the Kiev region. The basic features of scientific support of turkey farming have revealed, industrial and economic indices of activity of turkey breeding farms in the Ukrainian SSR and some countries have presented. The main factors hindering the development of turkey breeding in the Ukrainian SSR were highlighted.

Keywords: turkey farming, turkeys, collective farm, state farm, poultry farm, feeding, keeping, breeding, breed, cross.

* * *

УДК 94(477)«1996/2016»:355.3.1:614.39

Казан Е. М.,

кандидат історичних наук, завідувач кабінетом – лікар поліклініки, Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного (Україна, Львів), kazan.emilia@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВО–МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В ЧАС АТО

Розглянуто проблеми військово–медичної освіти, що існували в ЗСУ з моменту здобуття Україною незалежності, проаналізовано шлях становлення, реформування та реорганізації військово–медичних освітніх закладів, окремих учбових батальйонів, інтернатів медичного складу, кафедр екстремальної та військової медицини та всієї системи військово–медичної підготовки. Вивчено досвід АТО, який переконливо довів хибність ліквідації навчальних медичних рот, військових кафедр у більшості медичних вузів та руйнації системи військово–медичної підготовки, що призвело до нестачі спеціалістів – медиків у військах. Відзначено позитивні зміни в системі військово–медичної освіти за останні роки: створення Центру тактичної медицини та підготовку бойових медиків–санітрукторів, відновлення військових кафедр у медичних вузах в 2015 р., створення інформаційної медичної системи «Е–здоров'я», покращення кадрового медичного забезпечення в низовій військовій ланці та наближення військово–медичної освіти і медицини до стандартів НАТО.

Ключові слова: військово–медична підготовка, Українська військово–медична академія, тактична медицина, Антитерористична операція.

Військово–медична освіта є важливою складовою підготовки кваліфікованих кадрів для ЗСУ. На протязі багатьох років від початку незалежності України змінювались підходи до військово–медичної підготовки: від обов'язкового її вивчення до необов'язкового, факультативного і навпаки. Різні Програми розвитку і реформування Збройних сил вносили свої корективи в систему військово–медичної освіти, а з середини 2000–х років призвели до фактичної її руйнації: скорочення до мінімуму військових кафедр, ліквідації відділення підготовки військових фельдшерів, поставили на межу

існування УВМА, ліквідували систему підготовки санітрукторів. Тільки АТО заставило повернутись лицем до військово–медичної освіти, як і до військової медицини в цілому: були відновлені посади санітрукторів в ротах, військові кафедри в медичних вузах, в УВМА проходять перепідготовку мобілізовані медики, запрацював новостворений Центр тактичної медицини, де навчають санітрукторів за програмами НАТО, покращилось кадрове забезпечення військовими медиками підрозділів та лікувальних закладів ЗСУ.

Проведений історіографічний аналіз дозволяє стверджувати, що одним із перших до вказаної проблематики становлення і розвитку військово–медичної освіти України, звернувся В. В. Пасько [2]. Результати його досліджень лягли в основу дисертації на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук на тему «Наукове обґрунтування сучасної системи підготовки кадрових ресурсів військової медицини в Україні» [3]. Окремі аспекти історії розвитку військово–медичної освіти розглянуті також у статтях О. Нікітюка [7], І. Гончаренка [4] та ін. Однак більшість вказаних публікацій має фрагментарний характер, торкаючись лише окремих навчальних закладів чи аспектів підготовки фахівців. До того ж написані вони, здебільшого, досить давно, і в них не відображені зміни, що відбувалися останніми роками.

Мета статті. Проаналізувати реформування військово–медичної освіти в Україні за роки її незалежності та виявити позитивні зміни у військово–медичній освіті у роки проведення АТО.

В Радянському Союзі військово–медичні кадри готувала військово–медична академія ім. С. М. Кірова та військово–медичні факультети при цивільних медичних вузах в Куйбишеві, Горькому, Томську і Саратові, а при Центральному інституті вдосконалення лікарів у Москві існував військово–медичний факультет. Після розпаду СРСР військові медики залишились без свого освітнього закладу, так як згадані вище вузи знаходились за межами України. Однак залишилась на Україні потужна база для підготовки офіцерів медиків запасу. Всі 14 медичних вишів України мали військові кафедри [15, ст. 294–304]. Одеський та Кримський медінститути мали військово–морські кафедри, а в Київському, Запорізькому та Українському (м. Харків) інститутах удосконалення лікарів були військові кафедри перепідготовки офіцерів запасу.

Першим кроком до створення системи підготовки військово–медичних кадрів стала Постанова Кабінету Міністрів України №490 від 19 серпня 1992 р. «Про реформу системи військової освіти», одним із пунктів якої передбачалось створити військово–медичне відділення при Українському державному медичному університеті на базі військових кафедр Київського медичного інституту та Київського інституту вдосконалення лікарів, що ліквідуються, а також передбачити формування в структурі цього відділення наукового центру військової медицини. Цією ж постановою ліквідовувались військові кафедри Донецького, Луганського, Тернопільського та Чернівецького медичних інститутів [1]. Ключовим напрямком розвитку військово–медичної освіти проголошувалась інтеграція її з цивільною медичною освітою [2].

З одного боку, підготовка військових лікарів зосереджувалась у одному спеціалізованому відділенні,